

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NUTARIMO „DĖL NEPAPRASTOSIOS
PADĖTIES ĮVEDIMO“ PROJEKTO

1. Projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos Prezidentas 2022 m. vasario 24 d. dekretu Nr. 1K-872 „Dėl nepaprastosios padėties paskelbimo“ (toliau – Dekretas) įvedė nepaprastąją padėtį visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje laikotarpiui nuo 2022 m. vasario 24 d. 13 valandų 00 minučių iki 2022 m. kovo 10 d. 24 valandos 00 minučių. Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. vasario 24 d. nutarimu Nr. XIV-929 „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento sprendimo paskelbti nepaprastąją padėtį patvirtinimo“ patvirtino šį Lietuvos Respublikos Prezidento priimtą sprendimą. Šiais sprendimais nepaprastoji padėtis buvo įvesta dėl Rusijos Federacijos veiksmų, kurie kelia grėsmę pirmaeiliams Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo interesams, be kita ko, susijusiems su patikima valstybės sienos, sudarančios ir Europos Sąjungos išorinės sienos dalį, kontrole ir apsauga. Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. vasario 24 d. rezoliucijoje Nr. XIV-930 „Dėl Rusijos ir Baltarusijos agresijos prieš Ukrainą“ konstatavo, kad Rusijos Federacijos veiksmai turi reikšmingai neigiamą poveikį ne tik Europos Sąjungos ir Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos (NATO), ypač rytinių jų narių, bet ir visos Europos saugumui.

Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. XIV-932 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“, 2022 m. balandžio 21 d. nutarimu Nr. XIV-1044 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“, 2022 m. birželio 28 d. nutarimu Nr. XIV-1244 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ ir 2022 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. XIV-1413 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ įvedė nepaprastąją padėtį nuo 2022 m. kovo 11 d. 00 valandų 00 minučių iki 2022 m. gruodžio 16 d. 24 valandos 00 minučių.

Pažymėtina, kad nuo nepaprastosios padėties įvedimo grėsmė visuomenės rimčiai išlieka ir nemažėja, t. y.:

- dėl Ukrainoje vykdomos karinės agresijos daromi nusikaltimai žmoniškumui, karo nusikaltimai, kurių mastas prieš Ukrainos civilius gyventojus nemažėja, vykdomas valstybinis terorizmas, nuolat daromi tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimai, lėmę humanitarinę ir pabėgėlių iš Ukrainos krizę;

- intensyvėja Rusijos Federacijos atakos prieš Ukrainos civilinę ir kritinę infrastruktūrą;

- Rusijos Federacijos retorikoje vis dažniau minima branduolinio ginklo panaudojimo galimybė;

- tęsiamas Rusijos Federacijos karių ir ginkluotės telkimas Baltarusijos Respublikos teritorijoje;

- Europos Parlamentas savo rezoliucija paskelbė Rusijos Federaciją terorizmą remiančia valstybe;

- Rusijos Federacija toliau laikosi atviros ir intensyvėjančios grasinimų retorikos Ukrainą remiančių valstybių atžvilgiu, kartu niekindama jų nepriklausomybę, teritorinį vientisumą, puoselėjamas vertybes, istoriją ar netgi neigdama jų egzistavimą;

- sudarytos palankios sąlygos Rusijos Federacijos ir Baltarusijos Respublikos valdžios institucijų nurodymu ar su jų žinia vykdyti hibridines atakas ir įvairiausio pobūdžio provokacijas prieš Lietuvos Respubliką.

Pažymėtina ir tai, kad neteisėta migracija iš Baltarusijos Respublikos ypač suintensyvėjo nuo liepos mėn., o rugpjūčio mėn. neteisėtos migracijos mastas padidėjo dar labiau ir beveik

pasiekė 2021 m. rudenį fiksuotą neteisėtos migracijos mastą. Rugpjūčio mėn. per parą vidutiniškai buvo neleidžiama apie 70 trečiųjų šalių piliečių (toliau – migrantai) (palyginimas: liepos mėn. – 30 migrantų, birželio mėn. – 14 migrantų). Paskutinėmis rugpjūčio mėn. dienomis neleistųjų skaičius viršydavo 100 asmenų. Iš viso 2022 m. rugpjūčio mėn. (iki 29 d. imtinai) į Lietuvos Respubliką buvo neleistuoti 2 003 migrantai, t. y. beveik du kartus daugiau nei 2022 m. liepos mėn. (1 018 migrantų). Rugsėjo mėnesį buvo neleistuoti jau net 2756 migrantai. Spalio mėnesio viduryje neleistųjų migrantų skaičius pradėjo mažėti – per visą spalio mėnesį neleistuoti 1554 migrantai. 2022 m. (lapkričio 21 d. duomenys) į Lietuvą neleistuoti jau daugiau nei 10 tūkst. migrantų. Tarp neleistųjų migrantų dominavo Irano, Egipto, Afganistano, Sirijos piliečiai. Vienu iš lemiamų veiksnių, skatinančių neteisėtą migraciją iš Baltarusijos, išlieka Baltarusijos režimo palankių sąlygų užsieniečiams nekliudomai kirsti valstybės sieną iš Baltarusijos Respublikos į Lietuvos Respubliką sudarymas. Vis dažniau migrantai valstybės sieną kerta didesnėmis grupėmis – nuo 20 iki 35 asmenų. Dažnai sulaikomos mišrios migrantų grupės (pvz., Egipto ir Afganistano piliečiai, Irano ir Afganistano, Sirijos ir Egipto piliečiai ir kt.), o tai, savo ruožtu, suponuoja, kad tokios migrantų grupės yra sąmoningai sukomplektuojamos Baltarusijos Respublikos, labai tikėtina – su Baltarusijos Respublikos pareigūnų pagalba. Tokią prielaidą patvirtina ir pačių migrantų parodymai. Neteisėtai kirtus valstybės sieną, migrantai siekia kuo greičiau pasišalinti į iš anksto sutartas vietas, kuriose jų jau laukia gabentojai, turintys juos išvežti iš Lietuvos Respublikos migrantų tikslo valstybių link.

Nesibaigiant neteisėtos migracijos srautui iš Baltarusijos Respublikos, suintensyvėjo ir nusikalstamų tinklų, užsiimančių neteisėtu migrantų gabenimu, veikla – rugpjūčio mėn. didžiąją daugumą tarp kartu su gabentojais sulaikytų užsieniečių sudarė migrantai, neteisėtai kirtę valstybės sieną iš Baltarusijos Respublikos. Pastaruoju metu stebimas Baltarusijos Respublikos spaudimas, kai Baltarusijos Respublikos pasienio apsaugos ar galimai kiti pareigūnai organizuoja migrantų privežimą prie valstybės sienos, jų nukreipimą į Lietuvos Respubliką, padeda jiems, instruktuoja dėl sienos kirtimo, aprūpina juos pagalbinėmis priemonėmis (kopėčiomis, užverstais medžiais ir t. t., siekdami sugadinti fizinį barjerą) ar patys prisideda gadinant fizinį barjerą. Šiais metais fiksuoti 424 tokie fizinio barjero gadinimo atvejai, per rugpjūčio mėn. fiksuoti 82 fizinio barjero gadinimo atvejai, o rugsėjo mėnesį – net 158 gadinimo atvejai. Palyginimui: birželį fiksuoti tik 8, o liepos mėn. 43 gadinimo atvejai. Spalio mėnesį mažėjo fizinio barjero gadinimo atvejų.

Fiksuojamas didėjantis trečiųjų šalių asmenų, neteisėtai bandančių kirsti Lietuvos Respublikos–Lenkijos Respublikos valstybės sieną, skaičius (antrinė migracija; neteisėtai Lietuvos Respublikoje esantys asmenys, turintys judėjimo laisvę ar kt.). Įvertinus neteisėtos migracijos srautus, bandymus patekti į Lietuvos Respubliką įvairiausiais būdais (taip pat ir gadinant fizinį barjerą), Baltarusijos Respublikos pareigūnų tiesioginį įsitraukimą gadinant ir niokojant Lietuvos Respublikos turtą (fizinį barjerą), o tai galima laikyti tiesioginėmis provokacijomis prieš Lietuvos Respubliką, migrantų stūmimą į Lietuvos Respubliką, pažymėtina, kad neteisėtos migracijos srautai dar gali augti arba išlikti šių dienų masto (nes apgręžti migrantai pasilieka Baltarusijos Respublikoje, be to, į Baltarusijos Respubliką atvyksta naujų asmenų, kurie planuoja neteisėtai kirsti valstybės sieną).

Kartu pastebimas padidėjęs neteisėtos migracijos srautas iš Baltarusijos į Latviją – spalio 14–16 d. į Latviją buvo neleistuoti 74 migrantai. Labai tikėtina, kad migrantai, neteisėtai kirtę sieną iš Baltarusijos į Latviją, toliau tranzitu per Lietuvą ir Lenkiją vyksta į savo tikslo valstybes, todėl didėja antrinės migracijos rizika. Lietuvoje spalio mėnesį sulaikytos kelios migrantų grupės, neteisėtai atvykusios būtent iš Latvijos. Spalio mėnesio pabaigoje Baltarusijos oro vežėjos „Belavia“ interneto svetainėje paskelbta informacija, kad nuo gruodžio 1 d. bus vykdomi skrydžiai

maršrutu Minskas–Dubajus. Neatmestina, kad dalis šiuo maršrutu vyksiančių keleivių gali atvykti į Baltarusiją turėdami tikslą neteisėtai kirsti Lietuvos valstybės sieną.

Atsižvelgus į nurodytas aplinkybes ir į tai, kad nepaprastosios padėties įvedimo priežastys neišnyko, vadovaujantis Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymo 5 straipsnio 2 dalimi, Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektu (toliau – Projektas) siūloma nepaprastąją padėtį įvesti iki 2023 m. kovo 16 d. 24 valandos 00 minučių ir nustatyti ją ne visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, bet tam tikroje jos dalyje (pasienio ruožuose su Baltarusijos Respublika ir Rusijos Federacijos Kaliningrado sritimi, pasienio kontrolės punktuose, esančiuose ne pasienio ruožo teritorijoje).

2. Projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Projekto iniciatorė – Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Projekto rengėja – Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija.

3. Kaip šiuo metu reguliuojami projekte aptarti teisiniai santykiai

Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. XIV-932 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“, 2022 m. balandžio 21 d. nutarimu Nr. XIV-1044 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“, 2022 m. birželio 28 d. nutarimu Nr. XIV-1244 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ ir 2022 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. XIV-1413 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ įvedė nepaprastąją padėtį nuo 2022 m. kovo 11 d. 00 valandų 00 minučių iki 2022 m. gruodžio 16 d. 24 valandos 00 minučių.

Pagal 2022 m. rugsėjo 13 d. nutarimą Nr. XIV-1413 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ nustatytas valstybės rezervo naudojimas; valstybės sienos apsaugos sustiprinimas; tikrinimai pasienio ruože; sugriežtintas užsieniečių vizų režimas – sustabdytas Rusijos Federacijos ir Baltarusijos Respublikos piliečių prašymų išduoti vizas priėmimas ir nagrinėjimas; užsieniečių tranzitas vykdomas laikantis Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Valstybės sienos apsaugos tarnyba) suderintų sąlygų; vadovaujantis Nepaprastosios padėties įstatymo 23 straipsnio 2 dalimi, apribotas Rusijos Federacijos piliečių vykimas per Europos Sąjungos išorės sieną (t. y. Valstybės sienos apsaugos tarnyba užtikrina, kad per Europos Sąjungos išorės sieną į Lietuvos Respublikos teritoriją būtų įleidžiami tik Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyti kriterijus atitinkantys Rusijos Federacijos piliečiai); Vidaus reikalų ministerija paskirta institucija, kuri yra atsakinga už nepaprastosios padėties įvedimo tikslo pasiekimą.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Projekte siūloma:

1) nepaprastąją padėtį įvesti 3 mėnesiams – nuo 2022 m. gruodžio 17 d. 00 valandų 00 minučių iki 2023 m. kovo 16 d. 24 valandos 00 minučių;

2) nepaprastąją padėtį įvesti tik dalyje Lietuvos Respublikos teritorijos, t. y. pasienio kontrolės punktuose, esančiuose ne pasienio ruožo teritorijoje (patektų pasienio kontrolės punktai tarptautiniame oro uoste (aerodrome), atvirame tarptautinei laivybai uoste, geležinkelio stotyje ar prie automobilių kelio pasienyje įsteigta vieta, kurioje įgaliotos valstybės institucijos ir įstaigos atlieka patikrinimus, pvz., Vilniaus ir Kauno oro uostų pasienio kontrolės punktai, Vilniaus geležinkelio stoties pasienio kontrolės punktas), taip pat pasienio ruožuose su Baltarusijos Respublika ir Rusijos Federacijos Kaliningrado sritimi;

3) palikti šiuo metu taikomas šias nepaprastąsias priemones:

- valstybės rezervo panaudojimą;
- valstybės sienos apsaugos sustiprinimą (asmenų, ketinančių kirsti ar kirtusių Europos Sąjungos išorės sieną tam nenustatytose vietose, neįleidimą į Lietuvos Respublikos teritoriją);
- sugriežtintą užsieniečių vizų režimą – sustabdytą Rusijos Federacijos ir Baltarusijos Respublikos piliečių prašymų išduoti vizas priėmimą ir nagrinėjimą Lietuvos Respublikos vizų tarnybose užsienyje;
- užsieniečių tranzitą, vykdomą laikantis Užsienio reikalų ministerijos ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos suderintų sąlygų;
- asmenų, jų bagažo ir transporto priemonių tikrinimą pasienio ruože prie Europos Sąjungos išorės sienos;

4) ir toliau palikti Rusijos Federacijos piliečių vykimo per Europos Sąjungos išorės sieną ribojimą, t. y. Valstybės sienos apsaugos tarnyba ir toliau užtikrintų, kad per Europos Sąjungos išorės sieną į Lietuvos Respublikos teritoriją būtų įleidžiami tik Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytus kriterijus atitinkantys Rusijos Federacijos piliečiai;

5) ir toliau palikti galimybę taikant valstybės sienos apsaugos sustiprinimą (asmenų, ketinančių kirsti ar kirtusių Europos Sąjungos išorės sieną tam nenustatytose vietose, neįleidimą į Lietuvos Respublikos teritoriją) pasitelkti Lietuvos kariuomenę;

6) nustatyti, kad Vidaus reikalų ministerija yra institucija, atsakinga už nepaprastosios padėties įvedimo tikslo pasiekimą.

Projekte siūlomas nepaprastųjų priemonių kompleksas vertintinas kaip optimalus ir subalansuotas – esamų grėsmių akivaizdoje visos priemonės yra reikalingos ir tikslinės, jos orientuojamos išimtinai į esamas grėsmes, todėl jų taikymas nepatogumų Lietuvos gyventojams nesukels.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jų rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir, kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Seimo nutarimą neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas teisės aktas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas Seimo nutarimas neturės įtakos korupcijai ir kriminogeninei situacijai.

7. Kaip teisės akto įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimtas Seimo nutarimas neturės įtakos verslo sąlygoms ir jų plėtrai.

8. Ar teisės akto projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Teisės akto įtraukimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Įgyvendinant Seimo nutarimą įstatymų keisti nereikės.

10. Ar projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos,

Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Naujų sąvokų neįvedama.

11. Ar projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Projektas atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

12. Jeigu projektui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų – kas ir kada juos turėtų priimti

Įgyvendinamųjų teisės aktų priimti nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks Nutarimui įgyvendinti ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Tikslus lėšų poreikis nėra žinomas. Vadovaujantis Nepaprastosios padėties įstatymu lėšos prireikus bus skirtos iš valstybės rezervo – tokia nuostata įtvirtinta ir Projekto 2 straipsnio 1 punkte.

Nepaprastosios padėties metu nuo 2022 m. vasario 24 d. Vyriausybės sprendimais buvo skirtos šios valstybės rezervo lėšos:

1) neteisėtos migracijos suvaldymui – 4019,697 tūkst. eurų (Vyriausybės 2022 m. balandžio 6 d. nutarimu Nr. 338 „Dėl lėšų skyrimo“, 2022 m. gegužės 11 d. nutarimu Nr. 483 „Dėl lėšų skyrimo“, 2022 m. liepos 20 d. nutarimu Nr. 766 „Dėl lėšų skyrimo“, 2022 m. rugpjūčio 10 d. nutarimu Nr. 814 „Dėl lėšų skyrimo“, 2022 m. rugpjūčio 24 d. nutarimu Nr. 860 „Dėl lėšų skyrimo“ ir 2022 m. rugsėjo 7 d. nutarimu Nr. 898 „Dėl lėšų skyrimo“);

2) Ukrainos Respublikos karo pabėgėlių problemoms spręsti – 3939,200 tūkst. eurų (Vyriausybės 2022 m. kovo 3 d. nutarimu Nr. 173 „Dėl lėšų skyrimo“).

14. Projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Projektui įtraukti į kompiuterinę sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną „Eurovoc“: „nepaprastoji padėtis“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Seimo Pirmininkas